

SURİYE ÜZERİNE OYUNLAR TÜRKİYE VE AKP

Yrd. Doç. Dr. Sait YILMAZ

Suriye'deki ayaklanma hareketleri, gerek ülke içinde devam eden silahlı şiddet hareketlerinin artması, gerekse Türkiye sınırına biriken göç dalgası ile birlikte kritik bir safhaya girmektedir. Suriye'nin bugüne gelmesindeki olayların başlangıcını 2000 yılında Beşar Esad'ın iktidara geldiği döneme kadar geri götürmeliyiz. Londra'da göz doktoru eğitimi almış olan, modern eğilimli Beşar Esad daha iktidara gelir gelmez babası Hafız Esad'a göre daha esnek bir yönetim tarzı izleyeceğinin mesajlarını vermiş ve 'Şam Baharı' olarak adlandırılan bu yeni dönem, o zamandan başlayarak Suriye sızmak isteyen Batılı istihbaratçıların iştahını kabartmış, muhalif gruplar bu dönemde hareketlenmeye başlamıştı. 2003 yılında başlayan Irak Savaşı sonrasındaki dönem Suriye üzerindeki oyunların ve muhalif hareketlerin daha da sistematik hale gelmeye başladığı gelişmelere sahne oldu. Mart 2011'de başlayan üçüncü dalga ise, Tunus'ta başlayan ve Libya'da kanlı bir biçimde devam eden Büyük Orta Doğu'yu dönüştürme projesinin önemli bir kavşağıdır. Bu projede Türk hükümeti olarak hareket eden iktidar partisi AKP'nin aldığı rol ve ABD'nin operasyon partisi[1] olma konumu özellikle Suriye sahnesinde belirginleşti. Bu makalede, bu rolün Suriye üzerindeki kapsamı ve olası sonuçları üzerinde duracağız.

Suriye'deki Resim..

Tıpkı Irak gibi Osmanlı İmparatorluğu'ndan koparılan topraklar üzerinde kurulan ve sınırları cetvelle çizilen suni devletlerden biri olan Suriye, 1920-1946 yılları arasında Fransa mandasında kaldı. 1947 yılından itibaren ülkeyi Alevi azınlığın iktidarı olarak adlandırılan Baas Partisi yönetmeye başladı. Irak'ta Saddam döneminde iktidardaki Baas Partisi Sünni'lerin elinde iken, Suriye'de ki Baas Partisi Şii'lerin elinde olagelmıştır. Yaklaşık 23 milyon olan bugünkü nüfusunun ancak %11-12'sini Aleviler, %67-70 ise Sünniler oluşturmaktadır. Diğer gruplar arasında İsmaililer %1,5, Dürziler %3-5, Hıristiyanlar %14-15 olarak dikkati çekmektedir. Suriye'deki Kürt nüfusu 300 bin ile 1,5 milyon arasında veren çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. Golan, Lazkiye çevresi, Şam ve Halep'te önemli bir Türkmen nüfusu bulunmaktadır. Suriye demografisinin dikkati çeken yönü işsizlik ve özellikle Sünni Araplar ve Kürtler arasındaki yüksek nüfus artış hızıdır. Suriye'de 10-24 yaş arası gençler toplam nüfusun %36.3'ünü oluşturmaktadır. Kişi başına gelir 2.400 dolar civarındadır.

Mart 2011'de başlayan dalganın en önemli özelliği 1982 Hama olaylarından sonra muhalifler tarafından rejimi değiştirmek için şiddet olaylarına tekrar başvurulmasıdır. Üstelik Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kapatılması, olağanüstü halin kaldırılması, barışçıl gösteri hakkının yeniden düzenlenmesi gibi önemli muhalif isteklerini yerine getiren reform çabalarına rağmen şiddet olaylarının ve gösterilerin devam etmesi; bizzat Beşar Esad'ı hedef alan bir rejim değişikliği için düğmeye basıldığının göstergesi olarak kabul edilebilir. Bununla beraber, muhalefeti kimin temsil ettiği oldukça muğlaktır. Toplumun farklı kesimlerinden destek alıyor olsa da göstericilerin en çok iktidarı ele geçirmek isteyen Sünni Araplar arasından çıktığı ilk tespittir. Daha pragmatik davranmak isteyen Kürtler ise kontrollü davranarak, kendi haklarını geliştirecek her taraf ile anlaşma bekle-yişindedirler. Sünni Arap iktidarından çekinen Hıristiyanlar da, Kürtler gibi bekle-gör politikası izlemektedirler. Dürzîler ise tarafsız kalmayı tercih etmektedirler. Esad'ın tek belirgin desteği Alevilerden

gelmektedir. Beşar Esad iktidarının en güçlü yanı Ordu (özellikle üst kademeler) ve istihbaratı güçlü bir şekilde elinde tutmasıdır.

Der'a, Şam, Humus, Banyas, Rastan ve Bayda gibi yerlerde muhaliflerin etkin olduğu ve meydana gelen şiddet olaylarında onlarca eylemcinin öldürüldüğü ve binlercesinin tutuklandığı bildirilmektedir. Olaylar genellikle Türkiye sınırına uzak olmakla birlikte göçmen akımı özellikle Hatay'ı seçmektedir. Türkiye ile Suriye arasında 877 km. kara sınırı bulunmaktadır. Hatay bölgesinde sayıları gün geçtikçe artan göçmen sayısı ve Batının yakın ilgisi ister istemez bize Irak'ın kuzeyinde 1990'lı yıllarda meydana gelen gelişmeleri hatırlatıyor. Aynı kanserli bölgenin Türkiye-Suriye sınırında da yayılması ve hatta tüm Türkiye sınırlarını sarması yadsınamaz bir ihtimaldir. Söz konusu göçmen akınının neden Türkiye sınırlarına yakın bir yerde hem de aylar öncesinden yabancı basın bölgede yerleşerek hazırlandığı ve neden NGO'ların kapıda beklediği iyi sorgulanmalıdır. Türkiye ile Suriye arasındaki muhtemel bir Kürt kuşağının Irak'tan sonra Arap dünyası ile Türkiye'nin fiziki bağına tamamen koparacağı unutulmamalıdır.

Türkiye ne yapmaya çalışıyor?

Haziran 2000 ayı içinde Hafız Esad'ın ölümü, 13 Haziran 2000 tarihinde Cumhurbaşkanı Sezer'in de bu cenaze törenine katılması ile Türkiye-Suriye ilişkileri düzelme yoluna girmiştir. 2003 yılından itibaren Suriye-Türkiye ilişkileri ekonomik, askeri ve siyasi alanlarda olumlu noktalara gelmiştir. 2005 yılında ABD'nin Suriye Muhalefet Lideri adayı olarak sunduğu Ferid Gadiri'nin Türkiye'ye gelişine zamanın Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer onay vermemiştir. Ancak, AKP, iktidara geldiği gündün beri devlet olarak değil devletin kimi unsurlarını yedeğine almış bir operasyon partisi olarak hareket etmektedir. Yani AKP'nin izlediği politikalar genellikle bir devlet politikası olmaktan uzaktır. Bugün Türkiye adına uygulanan politikalar iktidar partisinin bir kısım danışmanları ve onlara operasyonel olarak hizmet eden suni bir takım yapılanmalardan ibarettir. Daha açık olarak muhalefet, asker, devlet güvenlik kurumları ve dışişleri bakanlığının büyük kısmı hükümetin çevirdiği dolapların ne tam olarak farkındadır ve ne de destekçisidir. Bu Gazze'ye düzenlenen operasyonlar için de böyleydi, Libya için de böyle oldu, Suriye için de böyledir. Askerlerin hükümet uygulamalarına sağladığı destek yasak savma kabilinden, geçiştirme tedbirleridir. NATO kapsamında Libya için gönderilen askeri destek dış kapının boşa dönen tokmağıdır.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun birkaç danışmanı ile oluşturduğu politikaların arkasında sanıldığı gibi yüzyıllık devlet kültürümüz değil, başka devletlerin yönlendirmeleri ya da hesapları vardır. 2003 yılı sonrasında Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekterliği'nin kötürüm hale getirilmesi ve Dışişleri Bakanlığı'nın by-pass edilmesi iç politikada olduğu gibi dış politikada da AKP hükümetine dış güçlerle birlikte bağımsız manevra alanı sağlamıştır. Bunun son adımı ise Ocak 2011'de Başbakanlık Kriz Merkezi Yönetmeliği'nin iptali olmuştur. AKP'nin Büyük Orta Doğu yönündeki niyetleri daha Irak Savaşı esnasında Irak'ın kuzeyindeki gelişmelere ulusal çıkarlar yerine, sözde daha büyük mercekten yani Orta Doğu penceresinden bakma motivasyonu ile başlamıştır. Bugün de ülke çıkarları yerine, din esaslı Kürtlerle ve Araplarla birlikte "Mezopotamya Vizyonu" AKP'nin başta Dışişleri Bakanı Davutoğlu olmak üzere hayali olmuştur[2]. Tıpkı Irak'ta olduğu gibi Suriye'de de Sünni Araplar üzerinden bir strateji izlenmektedir. Nitekim Sünni algı nedeni ile bugün Hatay ve Adana bölgesinde yaşayan Aleviler de Suriye'ye karşı olumsuz tutumdan etkilenmiş ve gösterilere başlamışlardır. Türkiye,

gerçekten ülke çıkarları yönünde hareket etmiş olsa idi öncelikle Suriye'deki istikrarsızlığın kendi lehine olmadığı gerçeğinden hareket ederdi.

AKP, Batı hegemonya siyasetinin İslam dünyasındaki taşıyıcı unsurlarından birisi ve suç ortağı, Batılıların Büyük Orta Doğu Projesi için içten kolaylaştırıcı (facilitator) olarak seçtikleri ve imal ettikleri bir operasyon partisidir. Batılılar, Türkiye'den sonra Orta Doğu'nun diğer ülkelerini de bir bir dönüştürürken, yabancı basında, AKP'nin Türkiye'yi bölgesel güç yaptığı hatta Osmanlı İmparatorluğu'nun yeniden kurulabileceği pompalamaları yapılmaktadır[3]. Ancak, muhafazakârlığın milliyetçi vasfına sahip olmayan İslamcı AKP'nin uzak hayalinde Osmanlı değil, "Müslüman İmparatorluğu" bulunmaktadır. Şimdi AKP'nin Suriye'de çevirdiği dolapları gözden geçirelim;

- Batılı güçlerin AKP ile birlikte Suriye'yi tanıma ve yoklama döneminde 2011 Mart'ına kadar Başbakan Erdoğan, Suriye'yi eleştirmedeği gibi ona yaklaştı ve böylece oluşan güven ortamında vizeler kaldırıldı, geçişler kolaylaştı. Bu dönem boyunca Suriye ile ilişkilerin yegâne Türk tarafı AKP yöneticileri idi. Wikileaks belgelerinde AKP-Suriye yakınlaşmasının İran'ı bölgede yalnız bırakmak amacına matuf olduğunun AKP yöneticilerince itiraf edilmesi anlamlıdır. Bu kapsamda, İran-AKP yakınlaşmasının da başından beri samimi bir içerik taşımadığı, AKP'nin sık gördüğümüz iki yüzlülüğünün açık kanıtı oldu.

- Nisan 2011'den itibaren gösterilerin artması ile birlikte Erdoğan'ın söylemi birden değişmeye başladı. Dışişleri Bakanı, Başbakanın özel temsilcisi, MİT Müsteşarı ve bazen Başbakan doğrudan telefon görüşmesi ile Beşar Esad'ı reformlar (!) konusunda ikna dönemine girdi. Kaddafi gibi Esad'ın da pabucu kolay bırakmayacağına anlaşılmaya üzerine, Batılıların empoze ettiği Suriye karşıtı atmosfer içinde Erdoğan, Beşar Esad karşıtı bir duruş ile doğrudan Suriye halkına hitap etmeye başladı. Suriye'den Türkiye mülteci akını başlatıldı ve Türkiye kapılarını açtı.

- Suriye'deki çatışmalar devam ederken ülke televizyonu Sana News'de "gelişmiş silahlar taşıyan eylemcilerin üzerinde Türk pasaportları ve sim kartları çıktığı" haberi yer aldı. 14 Haziran 2011 günü ise Press TV, Türkiye'yi ABD ve İsrail ile birlikte silahlı gruplara lojistik ve teknik destek vermekle suçladı. Müteakiben, AKP-Şam ilişkileri çatışma dönemine girdi ve "daha fazla sessiz kalamayız" diyen Erdoğan, Suriye'deki muhalif gruplara İstanbul ve Ankara'da imkânlar tanımaya başladı. Suriye'den yeni talep "insani davranmıyor" gerekçesi ile Beşar'ın kardeşi Mahir'in feda edilmesi idi.

- Sırada Cumhurbaşkanı Abdullah Gül vardı. Gül; "Suriye'yi günlük istihbaratla takip ediyoruz. Sivil-asker en kötü senaryolara karşı hazırlığımızı yapmış vaziyeteyiz" dedi. Gül, Beşar Esad'ın gayretlerine "yetmez" dedi ve isteklerini sıraladı. Gül'ün bahsettiği askeri seçeneklerin ne olduğu belli değil ama Kara Kuvvetleri Komutanı'nın Hatay bölgesine ziyareti bu kapsamda gönüllü bir desteği temsil etmiyor kanaatindeyiz. Kayda değer diğer bir tepki ise Cumhurbaşkanı danışmanları Erşat Hürmüzlü'nün "Suriye'de devrimlerin kaçınılmaz olduğu, BM'den Şam hükümeti aleyhine bir karar çıkarsa Türkiye'nin bu kararı destekleyeceğini ve ülkede barış isteniyorsa tek yolun demokrasi olduğu" açıklamasıdır.

Görüldüğü gibi Türkiye, bir anda demokrasi ve insan hakları şampiyonu olarak ortaya çıkmakta ve komşu bir ülkede rejimin değişmesi gerektiğini ifade etmekte, ülke yönetimine baskı yapmakta, böylece dolaylı olarak halkı isyana teşvik etmekte, muhalif grupları kendi ülkesinde toplamakta, akıl vermektedir. Türk

televizyonlarındaki etki ajanlarına bakarsanız, Suriye’de demokratik, insan haklarına saygılı ve özgür bir toplumun gelişmesi tüm Orta Doğu’nun ve Türkiye’nin hayrınadır. Genel seçimler sonrası rahatlayan AKP, şimdi Suriye konusunda daha da aktif bir politika izlemektedir. AKP, Batı adına hem rejim değişikliklerini ucuza getirmek için hedef ülke liderleri üzerinde “ikna edici” rol üstlenmekte, hem de istedikleri fiziksel ve meşruiyet desteği sağlamaktadır. Sadece ülke içinde değil, dış politikada AKP, bir operasyon partisi niteliği kazanmıştır. Ancak, AKP’nin bu operasyonları ne planlayacak ne de uygulayacak bir beyin takımı ve kadrosu vardır. ABD-AB-AKP ilişkilerinin tam bir panoramasının çıkarılmasının sadece Türk ulusal güvenliği için değil, başta komşularımız olmak üzere uluslararası güvenlik için de önemli bir ihtiyaç haline geldiğini kaydetmeliyiz.

Sonuç yerine..

Türkiye’nin komşusu olan bir ülke ile ilişkisi onun kendi iç dinamiklerine saygı göstererek, kendi dönüşümünün gerçekleşmesinde talep edilmesi halinde destek vermek ve işbirliği yapmak olmalı idi. Bugün ise Suriye’deki gerginliklerin nihayetinde ya Beşar Esad bir şekilde çatışmaları kontrol altına alarak, yönetimini devam ettirecek ya da bu çatışmalar bir süre daha devam ederek, mevcut iktidarın yer değiştireceği bir kaos ortamına girecektir. Ortaya çıkacak sonuç hiç de bazılarının iddia ettiği gibi demokratik ve modern Suriye olmayacaktır. Esasen ne Batı, ne de Türkiye’nin hesapları bunun üzerine değildir. Batılılar ve özelde İsrail, Esad rejimini değiştirerek Batıya müzahir bir Suriye yönetimi ile İran’ı yalnız bırakma ve Büyük Orta Doğu’da bir kaleyi daha ele geçirme peşindedir. Ancak, her iki durumda da Türkiye kaybeden tarafta olacaktır. Beşar kazanırsa Türkiye, bir kuzudan bir aslan yaratarak gerçek bir düşman kazanacaktır. Artık, Beşar’ın Türkiye aleyhine her hareketi kendine göre meşru bir gerekçe taşıyacaktır. Beşar kaybederse, kazanan ABD, Fransa ve İsrail olacak, ortaya çıkan yeni kaotik rejimde Kürtlerin konumu Türkiye’nin başka bir baş ağrısı olacaktır. Kısaca, BOP’da sıra yavaş yavaş bize gelmektedir. Ulusal çıkar odaklı olmayan ve Batılılarla hareket eden bir yönetimin ülkeyi sürükleyeceği uçurum ancak bölünmedir. AKP+C, çok zayıf ve her an bozulabilecek iç ve dış dengeler üzerinde hareket etmektedir ve bugün gelinen aşamanın bir bozguna dönüşmesi çok zor değildir. Operasyon partileri, operasyonlar için vardır; günü gelince oyun biter, piyonlar torbaya girer.

22.06.2011

[1] Operasyon Partisi kavramı Merdan Yanardağ’ın “Operasyon Partisi (Bir ABD Projesi Olarak AKP)” isimli kitabından esinlenerek kullanılmıştır.

[2] Gürkan Zengin: *Hoca Türk Dış Politikası’nda "Davutoğlu Etkisi"*, İnkılap Kitabevi, (İstanbul, 2010), s.154.

[3] Newsweek: Osmanlı Canlanabilir, 14 Haziran 2011.